

ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАЛАНСУ ПУБЛІЧНИХ І ПРИВАТНИХ ІНТЕРЕСІВ У СФЕРІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ВІДНОСИН

Досліджено проблему правового регулювання балансу приватних і публічних інтересів у сфері інвестиційних відносин. Взаємодія держави і господарюючих суб'єктів у галузі інвестиційної діяльності полягає в комплексному застосуванні правових, адміністративних, економічних та пропагандистських методів для створення умов ефективної діяльності останніх і досягнення оптимального рівня економічного і соціального розвитку суспільства. Комплекс указаних методів повинен розглядатися як єдиний економіко-правовий механізм державного регулювання інвестиційної діяльності з метою забезпечення балансу приватних і публічних інтересів у цій сфері.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційні відносини, баланс приватних і публічних інтересів у сфері інвестиційних відносин, державне регулювання інвестиційної діяльності, інвестиційна діяльність, ефективність інвестицій.

Постановка проблеми. Забезпечення оптимального співвідношення публічних і приватних інтересів у інвестиційних відносинах є необхідною умовою для створення сприятливого інвестиційного клімату, активізації інвестиційного ринку, широкого залучення національних та іноземних інвестицій. Найважливішою складовою балансу публічних і приватних інтересів у інвестиційних правовідносинах є законодавче регулювання, яке розвиває й охороняє інвестиційні відносини, у тому числі встановлює правовий механізм державних гарантій та захисту інвестицій, законних прав та інтересів учасників інвестиційної діяльності.

Оптимізація балансу приватно правових і публічно-правових інтересів передбачає з'ясування основних моделей їх співвідношення.

В останні роки метод балансування конституційних цінностей, зокрема публічних інтересів і приватних інтересів, усе більш активно використовується Конституційним Судом України. Усе частіше використовується той аргумент, що той чи інший закон не може розглядатися таким, що порушує положення Конституції України, адже він забезпечує справедливий баланс приватних і публічних інтересів.

Стан дослідження проблеми співвідношення приватних і публічних інтересів в інвестиційних відносинах у сучасній науковій літературі свідчить, що впродовж усього періоду незалежності України зазначена проблематика все-таки не отримала достатньої уваги і не стала предметом широкого комплексного наукового аналізу сучасних учених.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державне регулювання інвестиційних процесів і ефективність інвестицій досліджували такі зарубіжні економісти, як Дж. Александер, І. Ансоф, Дж. Бейлі, Е. Бредлі, Дж. Гікс, А. Гропеллі, Дж. М. Кейнс, Дж. Кокс, Г. Марковіц, Дж. Маршалл, Ф. С. Мишкін, М. Міллер, Ф. Модільяні, Ж. Моссен, Е. Нікбахт, К. Рейлі, Ж. Ривуар, С. Росс, П. Самуельсон, Дж. Сорос, Д. Стейнер, С. Уелш, І. Фішер, І. Форестер, М. Фрідман, В. Шарп та ін.

Вагомий внесок у формування теоретично-методологічних і практичних аспектів інвестиційного забезпечення соціально-економічного розвитку країни на основі державного регулювання інвестиційної діяльності внесли такі провідні вчені, як: Ю. Є. Атаманова, Д. В. Задихайло, В. К. Мамутов, О. П. Подцерковний, В. А. Устименко, В. С. Щербина, О. М. Вінник, М. П. Лукінська, О. Барановський, З. Герасимчук, О. Дзюблюк, П. Єгорова, І. Камінська, М. Карлін, М. Козоріз, Н. Краснокутська, І. Луніна, Б. Луців, І. Лютий, С. Науменкова, Л. Пейкова, С. Рогачов, Е. Терещенко, Л. Федулова, В. Ходаківська, С. Шумська і багато інших.

Значна увага питанням інвестиційної безпеки та інвестиційної діяльності приділялася в працях науковців-економістів О. Баранівського, В. Т. Білоус, Т. Затонацької, А. Ставицького, Г. П. Ситник, А. Макухи, Н. Р. Нижник, Є. В. Міщук, І. І. Москаль, Л. Руснак, О. Малютіна, Г. Данилюка, В. Кириленка, Я. М. Недашківського, К. Подгорної, С. Ткаленко та ін.

Виклад основного матеріалу. На перший погляд функціонування інвестиційного законодавства досить збалансоване й прозоре. Україна є стороною більше 70 двосторонніх угод про захист інвестицій, однак немає універсальних міжнародних договорів, які б встановлювали односторонність до визначення понять та стандартів як правового регулювання інвестиційної діяльності, так і захисту прав іноземної власності. Аналогічна ситуація простежується і в національному законодавстві України. Так, Закону України «Про інвестиційну діяльність» кореспондують положення близько 200 законодавчих і підзаконних нормативних актів.

З одного боку, ми бачимо державу, яка намагається створити привабливий інвестиційний клімат, надати інвесторам найбільш сприятливі умови як з політико-правової, так і з економічної точки зору. Зокрема, Україна вдосконалює національне законодавство, яке відповідало б, як мінімум, загальноприйнятим міжнародним стандартам захисту як іноземних, так і національних капіталовкладень, розвиває національну економіку, зміцнює дипломатичні зв'язки і міжнародну співпрацю. Іншими словами, робиться все, щоб інвесторам було комфортно здійснювати свою діяльність, оскільки чим успішніше працює реципієнт інвестицій (підприємство «інвестора»), чим більш захищені інвестиції та законні права та інтереси інвестора, тим привабливіше стає образ приймаючої держави на міжнародній арені як об'єкта інвестицій.

До числа не менш важливих стимулів «приймаючої» держави входять: податкове навантаження; оптимальний та прозорий механізм трансферу нових технологій; ефективна охорона прав інтелектуальної власності; якісна експертна оцінка інвестицій та об'єктів інвестування, забезпечення вільного руху капіталу, пов'язаного з надходженням прямих інвестицій; забезпечення вільного руху капіталу, пов'язаного з портфельними інвестиціями і фінансовими позиками та кредитами інвесторів; сприяння і заохочення торгівлі та прямих іноземних інвестицій в екологічно чисті товари, послуги й технології; використання збалансованих джерел відновлюваної енергії та енергозберігаючих продуктів і послуг; ефективне застосування екологічного та трудового законодавства у такий спосіб, що сприятливо впливає на торгівлю або інвестиції; забезпечення загальнодоступності інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) через кращу якість послуг за доступними цінами і т. д. Саме такі стимули заохочення та сприяння інвестицій визначені Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським

співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [1].

З іншого боку, інвестори визначають для себе найбільш оптимальний об'єкт для інвестицій, що відповідає конкретним вимогам інвестиційного проекту. При цьому у вдалому виборі об'єкта інвестицій зацікавлений не лише сам інвестор, але реципієнт інвестицій, територіальна громада, держава, на території якої цей інвестор здійснює свою інвестиційну діяльність.

Зацікавленість держави в успіху інвестора та реципієнта на інвестиційному терені обумовлена різними причинами, найбільш важливі з яких наступні: посилення державно-приватного партнерства, підвищення лояльності національних підприємств до держави як гаранта захисту прав своїх громадян, посилення позицій держави в міжнародному співтоваристві, отримання великих податкових відрахувань, а також платежів у рамках валютного і митного контролю при поверненні інвестицій національних інвесторів з іноземної держави.

Сьогодні в науці інвестиційного права виділяють два варіанти подальшого розвитку правового регулювання міжнародних інвестиційних правовідносин. У рамках першого підходу завданням міжнародного інвестиційного права є формування «глобального юридичного ринку» [2], на якому держави постійно змагаються, пропонуючи найпривабливіше правове середовище для капіталовкладень інвесторів. Іншими словами, у даному випадку йдеться про приватно-правову, так звану «квазідоговірну» концепцію міжнародного інвестиційного права, де окремі держави торгують своїм сприятливим правовим режимом у цілях залучення іноземного капіталу [3]. У зв'язку з цим складно створити єдині міжнародні стандарти в інвестиційному праві, оскільки саме відмінності правових режимів держав, що «приймають» інвестиції, а також ті індивідуальні умови, які вони можуть запропонувати конкретним інвесторам, відіграють першочергову роль у розвитку ринку інвестицій. На національному рівні перша група охоплює низку норм законодавчих актів України та рішень Конституційного Суду України, в яких визнається необхідність установлення пріоритету приватноправового інтересу.

У рамках другого підходу завдання інвестиційного права полягає в послідовній систематизації і стандартизації інвестиційних правовідносин, де «односторонність» правового регулювання є ключовим елементом розвитку інвестиційного ринку [4]. У цьому випадку інвестори зможуть спиратися на єдині стандарти захисту капіталовкладень і вибирати в якості об'єкта інвестицій не ті держави, де най-

сприятливіший і безпечніший правовий режим, а ті, куди вкладення капіталу найбільш рентабельне.

Таким чином, зобов'язання кожної держави, зацікавленої в залученні інвестицій, повинні розглядатися як загальноприйняті, такі, що відповідають єдиному «публічному» режиму захисту інвестицій. Укладаючи інвестиційні контракти у рамках такого публічного режиму, держави тим самим беруть участь у міжнародному процесі стандартизації інвестиційних правовідносин, а не в укладенні приватно-правових угод.

Вищезазначені концепції істотно впливають на підходи розвитку інвестиційного права в цілому.

До другої групи належать норми законодавства, у яких визнається необхідність захисту й встановлення пріоритету публічного інтересу. Пріоритет публічно-правового інтересу зумовлений, насамперед, його особливою значущістю. На відміну від приватного інтересу, він «покликаний, з одного боку, забезпечувати підвалини суспільства й держави як умови їх існування, з іншого боку – гарантувати задоволення приватних інтересів у їх одиничному й концентрованому („усередненому“) прояві» [5, с. 4].

Застосування приватноправового або публічно-правового підходу можна розглянути також на прикладі тлумачення арбітрами стандарту «справедливого і рівного відношення» приймаючої держави до інвесторів. У першому випадку арбітри повинні виходити з пріоритету інтересів приватних інвесторів, у зв'язку з чим забезпечити дотримання приймаючою державою передбачуваного і безпечного правового середовища для залучення іноземних інвестицій. Так, у рішенні у справі *Tecmed v United Mexican States* арбітри МЦУІС (Міжнародний центр по врегулюванню інвестиційних суперечок) констатували: «іноземний інвестор чекає, що дії приймаючої держави будуть послідовними, недвозначними і абсолютно прозорими відносно іноземного інвестора, що будуть заздалегідь відомі всі правила і вимоги, застосовані до його інвестицій, а також мети адміністративних розпоряджень, що приймаються, щоб була можливість спланувати інвестиції і відповідати таким вимогам» [6].

В іншій справі арбітри відмітили, що арбітражу слід дозволяти невизначеності інвестиційної угоди в частині зобов'язань «приймаючої» держави з урахуванням необхідності захисту іноземних інвестицій [7]. Таким чином, якщо виходити з такого тлумачення стандарту «справедливого і рівного відношення» (тобто інтереси приватної особи в пріоритеті), то при регулюванні іноземних інвестицій слід застосовувати приватноправові засоби (наприклад, з права власності, договірному права, міжнародного приватного

права), які б забезпечили реалізацію очікувань інвестора про захист його капіталовкладень.

Можна і далі продовжувати наводити приклади, коли тлумачення суті окремого правового інституту міжнародного інвестиційного права залежатиме від того, прибічником приватноправової або публічно-правової концепції є національна правова система. Проте вже на основі проведеного аналізу видається вірним стверджувати, що існування обговорюваних концепцій і їх актуальність у правозастосовному аспекті обумовлені переважно зіткненням приватних і публічних інтересів в інвестиційних правовідносинах.

Оскільки з точки зору догматизму зараз не існує чіткого ділення права на приватне і публічне [8], очевидно, що таке «штучне» виділення двох концепцій лише ускладнює процес пошуку компромісу між забезпеченням прав «приймаючої» держави, інвесторів, реципієнтів. На думку Нурієва А. Х., з якою необхідно погодитися, представляється, що саме «універсальний» баланс приватних і публічних інтересів може стати тим фундаментом, на основі якого стандартизуватиметься інвестиційне право [9].

Міжнародні інститути і організації можуть розробити типовий двосторонній інвестиційний договір, в якому буде закріплений основний масив прав і обов'язків інвесторів і «приймаючої» держави (наприклад, закріплені в Принципах УНІДРУА, Принципах європейського договірному права), але до тих пір поки існують принципи диспозитивності і автономії волі сторін у міжнародному інвестиційному праві, цей основний масив прав і обов'язків неминуче доповнюватиметься учасниками угод. Отже, триватиме боротьба за включення того або іншого положення в текст інвестиційного договору, що відбиває інтереси інвестора або «приймаючої» держави. Ну а далі, у разі ініціації арбітражного розгляду тлумачення цих положень здійснюватиметься сторонами з позицій або приватноправової, або публічно-правової концепції [10].

Аналіз свідчить, що в сучасній юридичній науці публічні інтереси включають такі різновиди, як: державні інтереси; суспільні інтереси; національні інтереси; інтереси соціальних груп (великих і середніх). Оскільки від реалізації публічних інтересів залежить факт існування і нормального функціонування будь-якого суспільства, то саме реалізація публічного інтересу слугує передумовою і гарантією реалізації окремих приватних інтересів. Іншими словами, реалізація публічних інтересів створює середовище для реалізації приватних інтересів [11].

Як наголошують науковці, у сучасних умовах «баланс публічних і приватних інтересів визнається

одним із основоположних конституційних принципів, на якому має ґрунтуватися правове регулювання із участю держави» [12, с. 84–99], а «оптимальною є така модель встановлення балансу інтересів, за якої суспільні інтереси, формуючись із системи приватних мотивів і будучи їх складовою частиною, знаходяться в основі державних» [13, с. 92].

Важливе значення має поділ інтересів за суб'єктною ознакою: в залежності від носія їх можна класифікувати на приватні, колективні (групові) і публічні інтереси. О. М. Вінник визначає поняття публічних інтересів як відображених у праві відгармонізованих та збалансованих інтересів держави, усього суспільства, значної його частини, у т. ч. територіальних громад, соціальних груп, особливо найбільш вразливих і слабо захищених, що потребують державної підтримки з метою уникнення кризових явищ у суспільстві, страйків та інших колективних форм протесту та самозахисту [14].

Приватні інтереси – інтереси окремого громадянина (фізичної особи), сім'ї, групи громадян, організації (якщо остання створена за участю – безпосередньо або опосередковано – фізичних осіб і відповідно не належить до сфери публічної – державної або комунальної – форми власності).

У публічному і приватному праві інтереси виражаються по-різному – вони або взаємодіють, або суперечать один одному. В ідеалі вони повинні бути збалансовані.

Забезпечення погодженого поєднання приватних і публічних інтересів потребує з'ясування ролі інтересу у правовому регулюванні в цілому.

Інтерес як соціально-психологічна категорія є важливою усвідомленою потребою і спонукальною причиною функціонування людей, діяльності громадських і державних інститутів. Але, як справедливо відмічено в юридичній літературі, потреба і інтерес – не одне і те саме, хоча між ними існує нерозривний зв'язок [15]. Потреба – це стан необхідності в предметах і умовах, без яких неможливі розвиток і існування живих організмів, їх життєдіяльність.

Інтерес є потребою, що отримала в процесі розвитку суспільних відносин «соціальне забарвлення». Потреба виступає початковим моментом інтересу, обумовлюючи його зміст [16]. Існує і інший погляд на поняття «інтерес» – усвідомлена і опредметнена потреба. Іншими словами, потреба є лише передумовою інтересу.

Правова позиція щодо меж реалізації інтересів викладена в рішеннях Конституційного Суду України. У цьому аспекті на особливу увагу заслуговує Рішення Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 р. [14]. Своім рішенням Суд установив, що по-

няття «охоронюваний законом інтерес», що вживається в частині першій статті 4 Цивільного процесуального кодексу України та інших законах України у логічно-смісловому зв'язку з поняттям «права», треба розуміти як прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, як зумовлений загальним змістом об'єктивного і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам.

Питання встановлення гармонічного співвідношення публічного та приватного інтересів в інвестиційних відносинах і закріплення їх у праві постає все більше і гостріше на сучасному етапі розвитку економіки України та повертає до себе увагу вчених.

Визначення меж державного регулювання економіки становить основну проблему забезпечення балансу публічних і приватних інтересів в економіці, зокрема в інвестиційній сфері. В останні десятиліття в результаті бажання відмовитися від всеохоплюючого контролю держави як атрибуту адміністративно-командної системи запроваджена державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності як напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією та законами України. У зв'язку з цим ст. 1 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» прийняття регуляторних актів обмежується обов'язковим обґрунтуванням, чому визначена проблема не може бути розв'язана за допомогою ринкових механізмів і потребує державного регулювання [15]. Введений мораторій на здійснення контролю і нагляду у сфері господарювання.

Але розрахунок виключно на саморегулятивність економіки призвів до заниження ваги публічних інтересів і гіпертрофії інтересів приватних. Як наслідок, надії на саморегулятивність ринкової еконо-

міки не оправдали себе. Так, у Конституції України (ст. 42), ЦК України (ст. 3), Господарському кодексі (статті 42, 43) на рівні принципів положень закріплено, що кожен має право на заняття підприємницькою діяльністю, яка не заборонена законом. Такий спосіб обмеження свободи підприємницької діяльності, який встановлений у цих нормах, не відображає необхідного балансу інтересів особи та суспільства. Виявляється домінування не позитивної свободи підприємництва з урахуванням соціальної направленості, потреб суспільства, окремого громадянина, безпеки держави, а навпаки – основна цілеспрямованість на отримання прибутку призводить до негативних тенденцій, які відображають дисбаланс публічних і приватних інтересів. Таким чином, здебільшого в суспільстві реалізується негативна свобода суб'єктів господарювання. Тому держава повинна чітко визначити своє місце і роль у регулюванні господарської діяльності, та інвестиційної зокрема, на сучасному етапі.

Необхідний баланс не в повній мірі прослідковується в Конституції України. У розділі 2 Конституції України проголошені і закріплені права і свободи людини. Але її обов'язки перед суспільством закріплені в декількох статтях (статті 65–68). Мова йде в основному про податки, захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів, не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодувати завдані збитки. Як показують українські реалії, цих обов'язків явно недостатньо.

Законодавець застосував загальнодозвільний тип правового регулювання, і тому обов'язки визначені у вигляді винятків із загального правила. Це і є дисбаланс інтересів суспільства і його суб'єктів. Українське законодавство ґрунтується на досвіді економічно розвинених країн і положень Загальної декларації прав людини. У п. 1 ст. 29 цього документа закладені фундаментальні засади гармонічного поєднання інтересів людини і суспільства: «Кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки й можливий вільний і повний розвиток її особистості» [16]. Будь-яким правам і свободам приватної особи повинні протистояти їх обов'язки перед суспільством [2, с. 50].

Любе суспільство і держава складається з окремих індивідів, самостійних особистостей, кожна з котрих володіє своїми неповторними особливостями і індивідуальними інтересами. З другого боку, суспільство як ціле також має свої інтереси, котрі в багатьох випадках виявляються суперечними з інтересами окремих індивідів. Виникає проблема зіткнення публічних та приватних інтересів, а разом

з тим і питання, чи може суспільство і держава всякий свій інтерес ставити вище всякого індивідуального інтересу або ж серед таких останніх є такі, котрі навіть для держави повинні мати абсолютне і неоспорюване значення.

Повної справедливості в питаннях правових обмежень власності досягти неможливо. Але необхідно брати з кожного закону те, що в ньому правильне і справедливе.

Згідно з Конвенцією про захист прав людини і основних свобод і протоколів до неї Європейський суд з прав людини зобов'язав національні суди при вирішенні спорів дотримуватися балансу між публічними і приватними інтересами, що є найважливішим кроком для справедливого судового розгляду.

При вирішенні питання про захист майнових прав Європейський суд вказує, що будь-які обмеження приватних інтересів в ім'я підтримки публічних не повинні носити фіскального характеру, у більшості випадків обмеження приватних майнових прав мають бути допустимі лише за умови відшкодування.

Українська держава визнана соціальною державою. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України).

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. У наведеній конституційній нормі закладене публічно-приватне начало. Але воно представлене певно мірою абстрактно и декларативно. Стосовно економічної сфери необхідно було б вказати, що мета підприємництва – отримання прибутку шляхом задоволення суспільних потреб і публічних інтересів. Відповідно ст. 1 Закону України «Про інвестиційну діяльність» уточнити, що інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект шляхом задоволення суспільних потреб і публічних інтересів [17].

Слід зазначити, що баланс інтересів не в останню чергу забезпечується і за рахунок вироблення принципів вирішення колізій у праві. Річ у тому, що Конституція не визначає ієрархію актів усередині одного їх виду. Оскільки ГК України є кодифікованим, при виникненні колізій між його нормами і нормами інших законів як приватноправового, так і публічно-правового характеру пріоритет повинен віддаватися нормам акта, що кодифікує. Зокрема, ч. 2 ст. 4 ЦК України закріплює, що основним актом

цивільного законодавства України є Цивільний кодекс України. Актами цивільного законодавства є також інші закони України, які приймаються відповідно до Конституції України та цього Кодексу (далі – закон). Якщо суб'єкт права законодавчої ініціативи подав до Верховної Ради України проект закону, який регулює цивільні відносини інакше, ніж цей Кодекс, він зобов'язаний одночасно подати проект закону про внесення змін до Цивільного кодексу України. Поданий законопроект розглядається Верховною Радою України одночасно з відповідним проектом закону про внесення змін до Цивільного кодексу України.

У зв'язку з цим нині пріоритетність норм актів, що кодифікують, може розглядатися тільки як елемент правотворчої юридичної техніки, тобто законодавець повинен прагнути не ухвалювати закони, що суперечать їх нормам. Якщо ж це відбувається, то повинен застосовуватися пізніший закон. Акти, що кодифікують, слід приймати у вигляді конституційних законів, що мають більш високу юридичну силу в порівнянні із законами.

Життя примушує поступово змінювати відношення до можливого ступеня свободи в здійсненні права власності. Від проголошення надліберального принципу «дозволено все, що прямо законом не заборонено» практика і наука стали обґрунтовувати розумність і необхідність втручання держави в приватні справи.

Ринок не можна розглядати як чисто економічний (позасоціальний) феномен. Держава, що виробляє стратегічні пріоритети розвитку, повинна використати увесь спектр цінних, фінансових і силових важелів для їх здійснення. Тому роль держави як регулятора господарювання на макрорівні визнається практично всіма і в тій чи іншій мірі реалізується через урядові програми. Охорона приватних інтересів, у тому числі інтересів власників, необхідність встановлення меж їх реалізації викликали потребу у відмежуванні приватного права від публічного. Дослідження проблеми співвідношення публічних і приватних інтересів неможливе без осмислення суті публічного і приватного інтересу в праві. Розмежування сфер приватних і публічних інтересів мало місце вже в римському праві. Але оскільки римські юристи майже не займалися питаннями загальної теорії права, чітких критеріїв ділення права на публічне і приватне вони так і не виробили.

Висновки. На інвестиційну політику України і її нормативно-правове забезпечення значний вплив здійснюють інтеграційні процеси, що відбуваються останнім часом у світі. Це є схожою ознакою в регу-

люванні інвестиційної діяльності в Україні і в зарубіжних країнах. Проте державне регулювання інвестиційної діяльності повинно здійснюватися з чітко визначеними національними пріоритетами; завданнями протистояння впливу зовнішніх негативних економічних чинників, мінімізації заподіяних ними збитків; активного використання участі у світовому поділі праці для створення сприятливих умов розвитку економіки; забезпеченням відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам.

Взаємодія держави і господарюючих суб'єктів в галузі інвестиційної діяльності полягає в комплексному застосуванні правових, адміністративних, економічних та пропагандистських методів для створення умов ефективної діяльності останніх і досягнення оптимального рівня економічного і соціального розвитку суспільства. Комплекс перерахованих методів повинен розглядатися як єдиний економіко-правовий механізм державного регулювання інвестиційної діяльності.

На даний час гостро постає необхідність чіткого формулювання методологічної основи систематизації засобів, які притаманні відповідним методам управлінського впливу на інвестиційну діяльність, визначення методики їх застосування з прогнозованістю ефективності в цілях розвитку соціально-економічної системи країни.

Перебуваючи в постійній залежності від ефективності роботи підприємств, держава, у свою чергу, впливає на економічні процеси, що відбуваються на них, шляхом прийняття законів, які активізують або уповільнюють інвестиційну активність, застосовуючи механізми і засоби управління та регулювання і стимулювання. Вплив держави повинен здійснюватися на основі виокремлення чотирьох блоків державного регулюючого впливу на ефективність господарської діяльності підприємств. По-перше, забезпечення створення необхідного обсягу затребуваного суспільством продукту; по-друге, відтворення коштів, витрачених на створення продукту; по-третє, вироблення новоствореної вартості – прибутку, частина якого через систему податкових відрахувань повинна направлятися в бюджет держави, який використовується на життєзабезпечення країни; по-четверте, забезпечення розширеного відтворення і успішної реалізації соціальних програм. Указаний державний вплив повинен здійснюватися з дотриманням принципу державного регулювання інвестиційної діяльності, який передбачає стійку рівновагу між імперативним впливом держави на інвестиційну діяльність і свободою її здійснення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014. *Відомості Верховної Ради України*, 2014. № 40. Ст. 2021.
2. Elkins Z., Guzman A., Simmons B. Competing for Capital: The Diffusion of Bilateral Investment Treaties, 1960–2000. *International Organ.* 2006. Vol. 60. P. 811.
3. Mills A. Antinomies of public and private at the foundations of international investment law and arbitration. *Journal of International Economic Law*. 2011. Vol. 14. № 2. P. 480.
4. Schill S. *The Multilateralization of International Investment Law*. Cambridge : Cambridge University Press, 2009. Par. 108.
5. Тихомиров Ю. А. Право и публичный интерес. *Законодательство и экономика*. 2002. № 3 (215). С. 4–7.
6. Tecmed v United Mexican States, ICSID Case No. ARB(AF)/00/2, Award, 29 May 2003, par. 154. LG&E v Argentina, ICSID Case No. ARB/02/1, 3 October 2006, par. 131.
7. SGS v Philippines, ICSID Case No. ARB/02/6, 29 January 2004, Par. 116.
8. Нуриев А. Х. К вопросу о целесообразности деления права на частное и публичное. *Ленинградский юридический журнал*. 2011. № 2 (24). С. 200–216.
9. Нуриев А. Х. Место баланса частных и публичных интересов в развитии международного инвестиционного права. *Международное публичное и частное право*. 2013. № 5.
10. Жаровська І. М. Публічні та приватні інтереси у механізмі сучасної державної влади. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2010. Вип. 525: Правознавство. С. 33–37. URL: <http://lawreview.chnu.edu.ua/visnuk.php?lang=ua>.
11. Козлов А. Ю. Обеспечение баланса публичных и частных интересов в процессе возмездного отчуждения недвижимого имущества, находящегося в федеральной собственности : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Мзсква, 2009. 28 с.
12. Логачева Н. Ю. Баланс частных и публичных интересов при построении экономических отношений как условие формирования демократического правового государства и гражданского общества. *Юридические записки. Гражданское общество и государство России: обеспечение демократии и правомерности* / под ред. Ю. Н. Старилова. Воронеж, 2006. Вып. 20. С. 84–99.
13. Рішення Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 р. № 1–10/204 у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) : Рішення від 01.12.2004 № 18. URL: rada.gov.ua/рп/2004.
14. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 9. Ст. 79.
15. Загальної декларації прав людини. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. С. 89. Ст. 3103.
16. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*, 1991. № 47. Ст. 646.

REFERENCES

1. Pro ratyfikatsiiu Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony: Uhodu ratyfikovano iz zaiavoiu Zakonom # 1678-VII vid 16.09.2014. [On ratification of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand: The treaty was ratified with a statement by Law No. 1678-VII of 16.09.2014.] (2014). *Vidomosti Verkhovnoi Rady – Supreme Council of Ukraine*, 40, Art. 2021 [in Ukrainian].
2. Elkins, Z., Guzman, A., Simmons, B. (2006). Competing for Capital: The Diffusion of Bilateral Investment Treaties, 1960–2000. *International Organ.* Vol. 60. P. 811 [in English].
3. Mills, A. (2011). Antinomies of public and private at the foundations of international investment law and arbitration. *Journal of International Economic Law*. Vol. 14. №2. P. 480 [in English].

4. Schill, S. (2009). *The Multilateralization of International Investment Law*. Cambridge: Cambridge University Press. Par. 108 [in English].
5. Tikhomirov, Yu.A. (2002). Pravo i publichnyy interes. *Zakonodatelstvo i ekonomika – Law and public interest*, 3, (215), 4–7 [in Russian].
6. *Tecmed v United Mexican States*, ICSID Case No. ARB(AF)/00/2, Award, 29 May 2003, par. 154. *LG&E v Argentina*, ICSID Case No. ARB/02/1, 3 October 2006, par. 131 [in English].
7. *SGS v Philippines*, ICSID Case No. ARB/02/6, 29 January 2004, par. 116 [in English].
8. Nuriyev, A.Kh. (2011). K voprosu o tselesoobraznosti deleniya prava na chastnoye i publichnoye. *Leningradskiy yuridicheskiy zhurnal – On the issue of the appropriateness of dividing the right to private and public*, 2 (24), 200–216 [in Russian].
9. Nuriyev, A.Kh. (2013). Mesto balansa chastnykh i publichnykh interesov v razvitii mezhdunarodnogo investitsionnogo prava. *Mezhdunarodnoye publichnoye i chastnoye pravo – The place of balance of private and public interests in the development of international investment law*, 5 [in Russian].
10. Zharovska, I.M. (2010). Publichni ta pryvatni interesy u mekhanizmi suchasnoi derzhavnoi vlady [Public and private interests in the mechanism of modern state power] *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu – Scientific herald of Chernivtsi University. Science of law*, 525, 33–37, *lawreview.chnu.edu.ua*. URL: <http://lawreview.chnu.edu.ua/visnuk.php?lang=ua> [in Ukrainian].
11. Kozlov, A.Yu. (2009). Obespecheniye balansa publichnykh i chastnykh interesov v protsesse vozmezdnoho otchuzhdeniya nedvizhimogo imushchestva. *nakhodyashchegosya v federalnoy sobstvennosti*. [Ensuring the balance of public and private interests in the process of foreclosure of immovable property in federal ownership] *Extended abstract of Candidate's thesis*. Moscow [in Russian].
12. Logacheva, N.Yu. (2006). Balans chastnykh i publichnykh interesov pri postroyenii ekonomicheskikh otnosheniy kak usloviye formirovaniya demokratcheskogo pravovogo gosudarstva i grazhdanskogo obshchestva. [The balance of private and public interests in the construction of economic relations as a condition for the formation of a democratic rule of law and civil society]. *Yuridicheskiye zapiski. Grazhdanskoye obshchestvo i gosudarstvo Rossii: obespecheniye demokratii i pravomernosti – Legal notes. Civil Society and the State of Russia (Starilova Yu.N. Eds.)*. Voronezh, 20, 84–99 [in Russian].
13. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 1 hrudnia 2004 r. # 1 – 10/204 u spravi za konstytutsiinym podanniam 50 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo ofitsiinoho tlumachennia окремих положень частини першої статті 4 Тsyvilnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy (sprava pro okhoroniuvanyi zakonom interes). Rishennia vid 01.12.2004 # 18 [Decision of the Constitutional Court of Ukraine of December 1, 2004 No. 1–10/204 in the case on the constitutional petition of 50 MPs regarding the official interpretation of certain provisions of part one of Article 4 of the Civil Procedural Code of Ukraine (case on the protection of law interest). Decision No. 18 of December 01, 2004] *rada.gov.ua* URL: [rada.gov.ua/ rp / 2004](http://rada.gov.ua/rp/2004) [in Ukrainian].
14. Pro zasady derzhavnoi rehuliatornoj polityky u sferi hospodarskoj diialnosti. Zakon Ukrainy. [About the principles of state regulatory policy in the field of economic activity.] (2004) *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Supreme Council of Ukraine*, 9, 79 [in Ukrainian].
15. Zahalnoi deklaratsii prav liudyny [The Universal Declaration of Human Rights.] (2008). *Ofitsiyniy visnyk Ukrainy. – Official Bulletin of Ukraine*, 93, 89, 3103 [in Ukrainian].
16. Pro investytsiynu diialnist: Zakon Ukrainy vid 18.09.1991 r. # 1560-KhII. [About investment activity] (1991). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Supreme Council of Ukraine*, 47, 646 [in Ukrainian].

Р. П. БОЙЧУК

кандидат юридических наук, ведущий научный сотрудник отдела правового обеспечения отраслевого инновационного развития НИИ правового обеспечения инновационного развития НАПрН Украины

ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ БАЛАНСА ПУБЛИЧНЫХ И ЧАСТНЫХ ИНТЕРЕСОВ В СФЕРЕ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ОТНОШЕНИЙ

Исследована проблема правового регулирования баланса частных и публичных интересов в сфере инвестиционных отношений. Взаимодействие государства и хозяйствующих субъектов в области инвестиционной

деятельности заключается в комплексном применении правовых, административных, экономических и пропагандистских методов для создания условий эффективной деятельности последних и достижения оптимального уровня экономического и социального развития общества. Комплекс указанных методов должен рассматриваться в качестве единого экономико-правового механизма государственного регулирования инвестиционной деятельности с целью обеспечения баланса частных и публичных интересов в этой сфере.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционные отношения, баланс частных и публичных интересов в сфере инвестиционных отношений, государственное регулирование инвестиционной деятельности, инвестиционная деятельность, эффективность инвестиций.

R. P. BOYCHUK

Candidate of Legal Sciences, Leading Researcher of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of National Academy of Law Sciences of Ukraine

PROBLEM OF LEGAL PROVIDING OF PUBLIC AND PRIVATE INTERESTS BALANCE IN THE INVESTMENT RELATIONS FIELD

Problem setting. Ensuring an optimal balance of public and private interests in investment relationships is a prerequisite for creating a favorable investment climate, boosting the investment market, and wide attracting of national and foreign investment. The most important part of the balance of public and private interests in investment legal relations is legislative regulation that develops and protects investment relations, including the legal mechanism of state guarantees and protection of investments, legal rights and interests of participants of investment activity.

Analysis of recent research and publications. Significant contribution to the formation of theoretical, methodological and practical aspects of investment support of socio-economic development of the country on the basis of state regulation of investment activity have been made by such leading scientists as: Yu.E. Atamanova, D. V. Zadhaylo, V. K. Mamutov, O. P. Podtserkovny, V. A. Ustimenko, V. S. Shcherbyna, O. M. Vinnik and others.

Article's main body. The problem of legal regulation of the balance of private and public interests in the field of investment relations has been investigated. The interaction of the state and economic entities in the field of investment activity consists in the integrated application of legal, administrative, economic and propaganda methods to create conditions for the effective activity of the latter and to achieve the optimal level of economic and social development of society. The complex of these methods should be considered as a single economic and legal mechanism of state regulation of investment activity in order to ensure the balance of private and public in this area.

Conclusions and prospects for the development. Being constantly dependent on the efficiency of enterprises, the state, in turn, affects the economic processes that take place on them by adopting laws that activate or slow down investment activity, using mechanisms and means of management, regulation and stimulation. The influence of the state should be made on the basis of the allocation of four blocks of state regulatory influence on the efficiency of economic activity of enterprises. Firstly, ensuring the creation of the required volume of product demanded by society; second, the reproduction of the money spent on creating a product; thirdly, the development of a newly created value – profit, part of which, through the system of tax deductions, should be directed to the state budget used for life support of the country; fourthly – ensuring the expanded reproduction and successful implementation of social programs.

Keywords: investments, investment relations, balance of private and public interests in the field of investment relations, state regulation of investment activity, investment activity, efficiency of investments.

Бойчук Р. П. Проблема правового забезпечення балансу публічних та приватних інтересів у сфері інвестиційних відносин. *Право та інноваційне суспільство* : електрон. наук. вид. 2017. № 2 (9). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Boychuk9.pdf>.